

RAZVOJ KRŠČANSTVA

- štejeemo od Jezusovega delovanja naprej
- Krščanstvo izhaja in ŽIDOVKE VERE:
 - o Nastala pred **2000** pr.n.š.
 - o Na področju Bližnjega Vzhoda
 - o Abraham zapelje »Izvoljeno ljudstvo« iz Mezopotamije na Bližnji Vzhod
 - o Nato se izoblikuje židovska vera – 1. pisni viri so iz **13.** stol. pr.n.š. → naj bi
 - o Mojzes del Izraelcev peljal na BV [obljubljeno dežela – KANAAN]
 - Monoteizem – vera v enega boga – Jahve
- Ko pridejo Rimljani:
 - o Hudo obdobje v 1. stol. pr.n.š.
 - o Rodi – »pojavi« se Jezus – od leta **7- 4** pr.n.š.
 - Deloval na področju BV okoli leta **30.** n.š.
 - Rimljani so se ga ustrašili ker je trdil, da je Božji sin
 - Niso ga razumeli zato pride do nesporazumov
 - Tudi nekateri Izraelci so bili proti Jezusu
 - FARIZEJI: ker je Jezus zagovarjal pokorščino ga niso marali
 - hočejo se ga rešit.
 - Njegovi privrženci razširijo vero pa celotni Rimski državi
 - Najpomembnejša:
 - o PETER – Jezusov apostol in 1. ki je širil krščanstvo v Rimu.
 - o PAVEL – deloval na BV
- KRŠČANSTVO:
 - o Širila se je zato:
 - politične razmere
 - mir – sprejemanje novih idej in verstev
 - prometne povezave – omogočale oznanjevalcem širjenje vere tudi v najbolj oddaljene predele
 - socialne razmere
 - krščanstvo ne pozna rasnih, družbenih, ... razlikovanj
 - poudarjanje življenjskega optimizma, osebne zavzetosti
 - medsebojna povezanost kristjanov – medsebojno pomaganje
 - pogum, ki so ga kazali pri preganjanju in mučenju poganov
 - kristjani bili deležni ugleda – bili poštene, dobri, “nepokvarjeni”
 - kulturne razmere
 - grški jezik
 - prepričanje in sposobnost predstaviti in prepričati še druge o pravilnosti vere

- leta **313**: Konstantin dovoli vero z Milanskim ediktom
- leta **391**: Teodozij razglasi krščanstvo za državno vero in postane sestavni del politike
- BIBLIJA:
 - o Stara zaveza:
 - Napisana v HEBREJŠČINI, ARAMEJŠČINI in GRŠČINI
 - Sestavljena iz :
 - TORA – zakonik
 - PREROKI – njihovo delovanje
 - SPISI – razni pregovori, poezije
 - o Nova zaveza :
 - Napisana v grščini
 - Sestavljena iz :
 - EVANGELIJEV – opisujejo Jezusovo življenje
 - APOSTOLSKEGA DELA – širjenje krščanstva
 - PISMA – besedila ki so jih verniki posvetili ljudem
 - RAZODETJE – dela nastala v času preganjanja kristjanov
 - o SEPTUAGINTA – grški prevod SP
 - o VULGATA – latinski prevod SP
- začnejo preganjat in pobijati kristjana ker:
 - o niso častili Cesarja kot boga → le povod
 - o nepoznavanje, nerazumevanje nove vere – zamenjali z kanibali (ubijajo otroke – nerazumevanje obhajila)
 - o imeli so jih za brezbožce – ker niso sodelovali pri obredih državne politeistične religije
 - o nemoralni pristaši svobodne ljubezni – ljubezni do bližnjega
 - o strah in nelagodje poganov, saj so se čutili ogrožene
- kristjani se skrivajo – hočejo moliti in izvajati OBREDE
- kristjanom na podeželju je bilo lažje, kot tistim v mestih – niso imeli kam iti.
 - o Se skrivajo v KATAKOMBE – molijo, izvajajo obrede in pokopavajo ljudi
- Sčasoma tudi bogatejši sprejmejo vero
 - o zapuščajo denar cerkvi → cerkev bogatela
 - o ŠKOF – upravljal s cerkvenim premoženjem

EVROPA PRED VELIKIM PRESELJEVANJEM LJUDSTEV

- GERMANI

- o 3 plamena: na območju S Nemčije; med rekama Labo in Odre; ob reku;
- o Niso bili enotni
- o Živeli v plemenih – načelovali plemenski poglavarji
- o Pogosto selili – potreba po obdelovalnih površinah
- o Bivali v preprostih lesenih hiškah
- o Germansko običajno pravo:
 - Temeljilo na običajih in ustnem izročilu
 - Pomembno KRVNO MAŠČEVANJE
 - Najpomembnejše zapisano pravo je bil SILIJSKI ZAKON
- o Razlike po premoženju in družbeni moči
 - Moč so si utrdili poglavarji
 - Kralji iz uglednih družin
 - Bili izvoljeni
 - Pri delitvi vojnega plena – boljši plen in boljšo zemljo
 - Imeli svoje vojaško spremstvo
- o Religija:
 - Politeisti
 - Vera v naravne sile in številne bogove → boj dobrega in zla
- o za pisanje uporabljajo abecedo iz posebnih znakov - RUNE

- SLOVANI

- o Živeli za Karpati med Dneprom in Dnestrom
- o Razvili iz mešanice različnih indoevropskih ljudstev
- o Niso bili enotni
- o Preseljevali proti Jugu
- o Ujetniki so se s plačilom osvobodili
- o Častili naravna božanstva
- o Poljedelci in živinorejci:
 - Poljedelstvo – temelj takratnega gospodarstva
 - Ekstenzivno obdelovanje zemlje – Požigalništvo + veliko število ljudi
 - Kolektivno gospodarstvo – sililo ljudi h povezovanju v sorodstvene skupnosti
 - Živinoreja (govedo, konje, koze, ovce in svinje)
 - Lov, ribolov, nabiralništvo

- HUNI

- o Živeli v stepah Azije
- o Bili nomadi, potujoči pastirji
- o Niso znali obdelovati zemlje
- o Sprva so se obrnili proti Zahodu – ustavi jih Kitajska
- o V 2. polovico 4. stoletja – gredo proti Zahodu, v Evropo
 - Sprva prodrejo v Panonijo
 - V naslednjem stoletju pa na Balkan, v Italijo in Francijo

- V 5. stol. so bili na vrhuncu moči – ATILA

PRESELJEVANJE LJUDSTEV

- GERMANI

- o Od 2. pol. 4. stol do 7. stol.
- o Patriarhalna družba
- o V vojno odhajali tudi mlajši od 15 let
- o Ker Rim nima dober vojaške obrambe, naselijo Germane na mejo kot vojake za zaščito
- o Vzroki:
 - Prenaseljenost in pomanjkanje hrane
 - Želja po rimskem bogastvu
 - Pogosti medplemenski spopadi → prisiljene selitve
 - Ugodnejše podnebje na Jugu
- o V začetku 5. stol. so Germani pritiskali na severno mejo Rima, na Germane pa so pritiskali močni Huni.
 - HUNI → mongolski nomadi
 - Dobra konjenica
 - Zavežejo z V Goti in napadejo Evropo
- o na koncu je Germanom le uspelo prodret v Z Rimsko cesarstvo in ga zasest

- HUNI

- o Na začetku živeli: med Arabskim morjem in Bajkalskim jezerom
- o Na začetku 5. stol so se iz nepojasnjenih razlogov začeli selit → pritiskali na Germane
- o So mongolski nomadi
- o Vdor Hunov je prisilil Z Gote – Vizigote – da so poiskali zavetje v rimski provinci Meziji, kot fevdalci
 - Rimljani so jih pustili stradati
 - Goti se maščujejo in jih leta **378** premagajo
 - Rimsko cesarstvo ni več moglo preprečiti velike germanske invazije
 - Germani uničijo Zahodno Rimsko cesarstvo

- SLOVANI

- o Konec 4. in v prvi polovici 5. stol so se začeli preseljevati
- o Podobni razlogi kot franki za preseljevanje
- o Selili proti Z in Južneje na današnjo Češko, Moravsko, Panonijo
- o Propad hunske plemenske zveze in selitev Ostrogov v Italijo
 - Omogočilo prosto pot Slovanom na Balkan
 - Kasneje skopaj z Bolgari in Avari napadejo bizantinsko državo

- BOLGARI

- o Azijsko turško – mongolsko ljudstvo
- o Umaknili pred navalom Hunov
 - Iz Azovskega morja k Volgi
- o Ustanovili močno državo med spodnjo Donavo in gorovjem Balkan

- *AVARI*
 - o Srednjeazijski konjeniški nomadi
 - podobni Hunom
 - o v V Evropo so vdrl v **6.** stoletju, zaradi pritiska Turkov
 - posledično pritiskali na Slovane
 - o leta **567** so z Langobardi uničili državo v Panoniji.
 - Langobardi se izselijo v Italijo
 - Avari zavladajo Panoniji

- Avari in Slovani skupaj napadejo Balkanski polotok in Alpe
 - o Pride do dolgotrajnih bojev z Bizancem
 - končajo se v **7.** stoletju
 - Slovani zmagajo

- razpad Avarsko-slovenske plemenske zveze
 - o neuspešni napadi na Carigrad in Solun

- Avari še ogrožajo J in Alpske Slovane
 - o Nato jih uničijo franki

BIZANC

- KODIFIKACIJE RIMSKEGA PRAVA
 - o Jusitnijan vladal od **527** do **565**
 - o Justinijan je zbral vso veljavno rimsko pravo in ga uredil
 - temelj Bizantinske in do **12.** stoletja Zahodne prave
 - Leta **529** je bil objavljen JUSTINJANOV KODEKS – zbirka veljavnih cesarskih odredb
 - o Leta **533** - Zbirka spisov rimskih pravnikov iz **2.** in **3.** stoletja
 - o Učbenik rimskega prava za začetnike
 - o Zbirka 168 Justinijanovih zakonov
- * skupaj: ENOTNA ZBIRKA RIMSKERGA PRAVA*

- V času Justinijana je dosegla največji obseg:
 - o Večji del Balkana
 - o Mala Azija
 - o Bližnji V
 - o Severna Afrika
 - o Obale Španije
 - o Večina Italije

- ZNAČILNOSTI JUSTINIJANOVE VLADAVINE
 - o Imel najvišjo oblast:
 - upravno
 - zakonodajno
 - sodno
 - vojaško
 - zunanjepolitično
 - o SANAT
 - ni imel oblast
 - članstvo je bilo le častno
 - o Podporo pri vladanju je imel pri:
 - Vojski
 - dobro šolanem uradništvu
 - cerkvi
 - o Moč in bogastvo Cerkve naraščata
 - Justinijan se je tega zavedal zato jo je želel popolnoma obvladati
 - o Justinijan je imel
 - odločilno besedo pri izboru carigrajskega patriarha
 - skliceval je cerkvene zборе in razglašal ali zavračal njihove odloke
 - predpisoval obrede
- * Tako so se združevali elementi CEZAROPAPIZMA * (politična ureditev)
 - Združitev posvetne in cerkvene oblasti v rokah vladarja
- o Cerkevna in posvetna bizantinska oblast sta sodelovali zaradi medsebojne koristi
 - Cerkev:
 - razlagala in opravičevala družbene razlike

- poudarjala pomen pokorščine
- Država:
 - Je ščitila cerkev
 - Plačeval z zemljišči
 - Pomagala širiti vero in verske nauke
- Justinijan je zaprl atensko akademijo – usmerjana k poganstvu

- POSKUS OBNOVE CELOTNE RIMSKE DRŽAVE

- Justinian se je imel za naslednika rimskega cesarja → želel zavladati na območju nekdanjega Rimskega imperija
- Uspešno se je branil se je proti :
 - Slovanom in Bolgarom – S
 - Perzijcem – V
- Zasedli so Sredozemlje
- Negativne posledice dolgotrajnih vojn:
 - Mesta v Italiji, Severni Afriki in Španiji so bila uničena
 - Polja opustošena
 - Prebivalstvo razredčeno
- Bizantinsko državno blagajno
 - niso izpraznile samo številne vojne
 - ampak tudi ogromni davki → Bizanc plačeval sovražnikom na mejah da bi ohranili mir
 - gradnja mogočnih stavb
 - razkošje na dvoru
- narasli so državni davki
 - najbolj prizadeli nižje in srednje družbene sloje
 - OGROZILO NOTRANJO STABILNOST
- Po Justinijanu
 - Langobardi – osvojijo Italijo
 - Perzijci – Sirijo, Palestino in Egipt v 7. stol.
 - Avari in Slovani – Balkan in silili v Grčijo
 - Vizigoti – Španija
- Bizanc se je znal prilagajati težkim razmeram

- HERAKLEJEVO PREUREJANJE DRŽAVE

- Cesar Heraklej vladal od **610** do **641**
- Reorganiziral bizantinsko vojsko
- Uveljavil tematsko ureditev
 - Ozemlje v Mali Aziji – najbolj izpostavljeno napadom
 - Razdelil na vojaško-upravna okrožja ali TEME (upravna ureditev)
 - Naselil je svobodne kmete kot vojake ali STRATIOTE
 - Vsak stratiot:
 - Kot plačilo dobil zemljo
 - V mirnem času jo obdeloval
 - Plačal državne davke
 - Vojaška služba in posest sta bili dedni
- Najemniška vojska je bila razpuščena

- o Oblast v TEMI je imel STRATEG – vojaški poveljnik
 - o Država se militarizira
 - o Okrepi se obrambna in finančna moč države
 - Obranjijo Carigrad pred Avarov in Slovanov
 - Na V porazili Perzije
 - Pridobijo dežele od Armenije do Egipta
 - → nato jih Arabci porazijo
 - Ostane jim le še :
 - o Mala Azija
 - o Carigrad
 - o Južni del Balkana
 - o Nekaj nepovezanih delov v Italiji
- BIZANTINSKA KULTURA
- o Glavni dejavniki bizantinske kulture.
 - grška kultura, grški jezik
 - rimska državna ureditev
 - krščanske religija
- HELENIZACIJA
- o Opuščanje rimskih – latinskih – elementov
 - Bizanc se spreminja v orientalsko, grško monarhijo
 - Opuščanje latinščine – postajal nepotreben
 - o vendar je Bizanc še vedno ostajal odprt za nove kulture
 - staroselci ohranjali svoje kulture
 - o grščina je bila nujno potrebna za napredovanje v bizantinski družbi
- ŠOLSTVO:
- o študirali znanstvena, filozofska in literarna antična dela
 - o v večjih mestih: šole in knjižnice
 - o premožnejši – imeli zasebne učitelje za otroke obeh spolov
 - o manj premožnejši – dosti žrtvovali da so se lahko njihovi otroci šolali
 - o ustanovljena cesarska univerza v Carigradu za šolanje uradnikov
 - delovanje odvisna od cesarjevega pokroviteljstva
 - o niso poučevali študija svetega pisma in teologije
 - to poučuje cerkev, v posebnih samostanskih in patriarhalnih šolah
 - o izobraževanje ni nikoli postal cerkveni monopol
- LITERATURA in LIKOVNA UMETNOST:
- o Literatura:
 - v literaturi predvsem dela z religiozno vsebino
 - molitve, himne, življenjepisi svetnikov
 - zgodovinopisci se zgledujejo po Herodotu, Tukididu, Polibiju
 - dela namenjena ožjemu krogu izobraženih bralcev
 - dvorjanom, cerkvenim dostojanstvenikom in višjim uradnikom
 - v delih je v ospredju vladar, njegov dvor in vojaški uspehi
 - o Likovna umetnost:

- Dosegla vrhunec v arhitekturi → cerkev v Carigradu
- najpomembnejše zgrajene v času Justinijana
- o Slikarska umetnost:
 - poudarjanje verskih resnic
 - poudarjanje boga, veličastnost cerkve na eni strani in cesarja, kot božjega zastopnika na drugi strani
 - ikone, freske, mozaiki
 - ponazarjanje: duhovnega stanja oseb, njihove verske vneme, vzvišenost svetniškega in državljanskega dostojanstva

ARABCI IN ISLAM

- ARABIJA PRED ISLAMOM
 - o Živeli na arabskem polotoku
 - o SAMITSKI Arabci
 - o Večino polotoka prekrivajo puščave z rdečkastimi skalami
 - Na teh območjih živeli BEDUINI
 - Nomadski Arabci
 - Ukvarjali z živinorejo
 - Pogosto so se selili
 - Bojevali za obstanek
 - o Hrana, voda
 - Živeli v RODOVNO – PLEMIŠKIH skupnostih
 - Plemena so bila pogosto sprta med seboj
 - Boji, krvava maščevanja in plenilski pohodi na trgovske karavane – normalni pojavi
 - Večji pomen moški kot ženske
 - o Na JZ pokrajina:
 - Pokrajina Jemen
 - Monsuni
 - o Deževje
 - Dobri pogoji za stalno naseljevanje
 - Ugodna geografska lega
 - o Omogočila razvoj posredniške trgovine
 - o SV Arabije*:
 - Država Lahmidov
 - Pod Perzijci
 - o S Arabije*:
 - Kneževina Gasanidov
 - Pod Bizancem
 - * obe državi – v 6. stoletju – krščanski
 - o Svobodna pokrajina Hedžas
 - Med Srbijo in Jemnom
 - Mesto MEKA → Arabsko sveto mesto
 - V njem številni maliki plemenskih bogov
 - o Do 7. stol Arabija ni imela pomembne vloge v svetovni zgodovini
 - Bila ne neenotna, nepovezana in brez skupne religije
 - o Povezala pa jih je religija ki jo je ustanovil Mohamed – Islam
- MOHAMED IN ROJSTVO ISLAMA
 - o Mohamed ustanovil Islam
 - o Življenje:
 - Rodil okoli leta **570** v Meki
 - Že kot otrok postal sirota
 - Mladost preživel kot pastir
 - Pri 25 se bogato poroči
 - Na potovanjih je srečal Židovsko in Krščansko religijo
 - Se začel nagibati k veri v enega boga
 - Ko je bil star 40 let

- se mu je na gori HIRA blizu Meke prikazal angel Gabrijel
 - o predal mu je božje sporočilo
 - o začel je oznanjati vero v enega boga
 - ALAHA
 - Vernike pa poimenoval MUSLIMANI
 - o Sprva se je vera širila počasi
 - o Trgovci so bili proti temu
 - Vera zahtevala ukinitvev MALIKOV
 - Bi trgovci izgubili dohodke od romarjev
 - o 16. junija 622 je pobegnil in Meke v Medino → muslimansko štetje let
 - o Islam postane verska, vojaške in politična sila
 - o Po večletnih bojih z Medinskimi Judi je leta **630** zavzel Meko
 - sprejela novo vero
 - Mohamed ji dodeli položaj SVETEGA MESTA
 - o Islam prevladal skorja v vsej Arabiji
- KORAN
 - o Muslimanska sveta knjiga
 - o Napisan v arabskem pesniškem jeziku
 - o Sestavljen iz:
 - Prvega poglavja – celota zase
 - In ostalih 114 poglavji – razdeljenih na verze
 - o V njem je zapisano prerokovo življenje v Meki in Medini
 - o Nekaj stvari je prevzetih iz judovske in krščanske religije:
 - Monoteizem
 - Vera v nebesa in pekel
 - Molitve
 - Post
 - o Razlikuje se od J in K religije v:
 - Ne pozna zakramentov
 - Prepovedal upodabljanje boga in oboževanje svetnikov
 - o V 9. stol je bil koran dopolnjen s SUNO – zbirka Mohamedovih izjav
 - o Verski nauki so urejevali življenje muslimanov
 - Vsakdanja navade
 - Prehrano
 - Običaje
 - o Ohranil pa je nekatera arabske plemenske obrede, mnoge pa je prepovedal – npr. krvno maščevanje – ali pa jih spremenil
 - o Ženske še vedno podrejena, vendar položaj se ji je izboljšal
- ARABSKA OSVAJANJA
 - o Zgradili ogromen imperij v zelo kratkem času
 - Na osnovi osvajanj začeli novo civilizacijo
 - Veliko vlogo pri širjenju je imela tudi vera – saj v islamu živi vera v SUSODO
 - o DŽIHAD – Dolžnost vsakega muslimana da se bori proti nevernikom/sovražnikom
 - o Največja čast je umreti v boju za vero

- o Ugodne razmere za osvajanja:
 - novoperzijska država in bizantinsko cesarstvo izčrpani od medsebojnih bojev
 - nekatera ljudstva ki so živela pod Arabci so jih videli kot osvoboditelje
- DRUŽBENA UREDITEV V ČASU OMAJADOV IN ARABCEV
 - o Oblast in religija močno povezani
 - o KALIF – politični in verski poglavar
 - o Prva uprava je bila preprosta
 - V Meki
 - Sredstva zanjo:
 - Vojnega plena
 - Davki – plačevali nemuslimani
 - Prispevki za reveže – plačeval vsak musliman
 - o Vladali po vzoru orientalskih despotov
 - o Kalifat je bil deden
 - o UPRAVNA UREDITEV
 - Rodovno – plemenska skupnost
 - o DRUŽBENA UREDITEV:
 - Sužnjelastniška in fevdalna
 - Izhajala iz različnih družbenih odnosov izpred časa islama:
 - Egipt: kmetje kot zakupniki obdelovali zemljo
 - Sirija in Palestina: zemlja razdeljena na vladarske in cesarske posesti
 - o dajali v obdelovanje kolonom
 - Irak in Iran: veleposestniki bili aristokrati; zemljo obdelovali kmetje ali sužnji
 - S prihodom Arabcev so posestva pripadala državi osvajalcev
 - Arabci – NAJVIŠJI DRUŽBENI SLOJ:
 - Mislili so da so večvredni
 - Živeli v mestih
 - Uglednejši dobili državno zemljo v dedni zakup ali v dosmrtno lastništvo
 - Pobirali različne davke
- ISLAMSKA KULTURA
 - o Najvišji razcvet v času Abasidov
 - o Znanost:
 - Univerze – v Kairu in Kordovi
 - Študirali in prevajali v arabščino različna grška dela
- ISLAMSKA KULTURA:
 - o vplivala islamska religija in umetnost staroselcev
 - o ARHITEKTURA:
 - mošeja – osrednja islamska stavba (kupolasta dvorana za molitev, nepokri. dvorišče, vodnjak, minaret-visok stolp, kliče)

- džamija – večim skupnostim namenjene glavne mošeje
- o stavbno okrasje – okrašene stene, barvasti okraski (arabeska-obesek), knjižno slikarstvo-na kovinah ,tkaninah, keramiki (nadomestilo za prepovedano religiozno slikarstvo in kiparstvo)
- o GLASBA: (jo podpirali tudi mnogi kalifi)
- o KNJIŽEVNOST: pripovedništvo in pesništvo,delo:Tisoč in ena noč

FRANKOVSKA DRŽAVA

MEROVINŠKA DRŽAVA

- POLITIČNI RAZVOJ:
 - o utemeljitelj KLODVIK iz rodbine Merovingov (**481 – 511**):
 - uniči ostanke Syagrijeve rimske države v Galiji
 - zedini Franke
 - razširi meje države
 - s pomočjo vojn
 - konec **5.** stol se je dal krsti
 - sčasoma se pokristjani še ljudstvo
 - to je osnova za zvezo med franki in papeštvom
 - cerkve na Z so si pridobile zaščito
 -
 - o po Klodvikovi smrti → sledilo težko obdobje frankovske politične zgodovine
 - DELITEV DRŽAVE MED SINOVE, kakor da bi bila navadna zasebna dediščina:
 - Vojne med člani vladarske rodbine
 - Zmagovali tisti z več pristaši
 - Naraščala moč veleposestnikov in aristokratov
 - o Majordomi so sčasoma pridobili največ moči
 - Prvotno so skrbeli za:
 - Gospodarske potrebe dvora
 - Nato:
 - Začeli upravljati z kraljevo oblastjo
 - Upravljati z njegovimi ozemlji
 - Poveljevati njegovi vojski
 - Okrepili so se
 - Predvsem s pridobivanjem velikih zemljiških posesti
 - o Majordom Pipin II. Heristalski (**687 – 714**):
 - Postal dejanski vojaški in politični vodja merovinškega kraljestva
 - Kralj je bil vladar le še po imenu
 - o Karel Martel – Pipinov sin (**714 – 741**):
 - Reorganiziral vojsko
 - Leta **732** – ustavil arabsko vojsko
 - Preprečil širjenje na S
 - o Pipin Mali (**741 – 768**):
 - Se je naveličal bit le majordom
 - Leta **751** postal kralj, pred tem pa odstavil zadnjega merovinškega kralja
- DRUŽBENI RAZVOJ
 - o Posedva z delovno silo so si pridobili z osvajanjem
 - Del veleposesti je obdržala aristokracija
 - Drugi del so naselili svobodni kmetje
 - Živeli v vaških občinah – MARKAH

- Trigeneracijske družine
 - o Sprva dobila vsaka družina del zemlje
 - Konec 6. stol uzakonjena pravica do zasebne lastnine
 - PREMOŽENSKE RAZLIKE
 - o PATROCINIJI
 - Mali in srednji zemljiški posestniki so morali poiskati zaščito, zaradi prevelike davčne obremenjenosti
 - Svojo zemljo izročili močnemu veleposestniku in postali od njega odvisni
 - Postal njihov zaščitnik – PATRON
 - o V frankovski državi
 - Najslabše se je godilo malim kmetom
 - Zadolženost
 - lakota
 - izsiljevanje in napadi veleposestnikov
 - obremenjujoče vojaške obveznosti
 - iskali zaščito pri sosednjem veleposestniku
 - o izgubili osebno svobodo
 - o izgubili zemljo
 - o so odvisni od veleposestnikov
 - in pri njem imajo zaščito
 - o ALOD – podeljevanje kraljeve zemlje svojim zaveznikom kot nagrado
 - o Karel Martel
 - Razdelil dele kraljevine svojim pristašem v uživanje
 - Posebna vrsta beneficija – darilo za vojaško službo
 - Kasneje imenovan FEVD
 - Tisti ki so sprejeli fevd in so se obvezali svojemu SENJURJU so se imenovali VAZALI
 - o Tako se je izoblikoval nov družbeni red – FEVDALIZEM
- naturalno gospodarstvo
 - zemlja = največje bogastvo
 - obrt ni bila razvita
 - ni denarja □ malo trgovine: začimbe, papirus, krzno, svila, usnje, sužnji (potujoči orientalski trgovci: Sirci, Judje, Grki)

KAROLINŠKA DRŽAVA

- Karl Veliki (768 – 814)
 - Frankovska država dosegla največjo moč
 - Obsegala je:
 - Področje Španije
 - Francijo
 - Nemčijo
 - Panonsko nižino
 - Apeninski polotok
- o Imel podporo papeža → preimenoval državo v :

- Sveto Rimsko cesarstvo Nemške narodnosti

- CESARSTVO

- o največja moč Frankovske države v času Karla velikega
- o duhovnik imenoval Karla
 - vojvoda evropskega kraljestva
 - kjer je bilo skoraj celotno Latinsko-krščansko prebivalstvo
- o vrhunec razširitve je država doživela leta **800** ko je Karla Velikega, papež okronal za rimskega cesarja
 - Bizantinci se s tem niso strinjali saj so se imeli za potomce rimskih cesarjev
 - Leta **812** je z AACHENSKIM MIROM Bizanc prizna Karlu naslov zahodnega cesarja in zaščitnika Rima

- DRŽAVNA ORGANIZACIJA

1. UPRAVA:

- o ni plemenskih kneževin
- o delitev države na:
 - več kot 200 grofij v notranjosti
 - večje in vojaško urejene mejne grofije – MARKE
- o grofje imeli upravno, sodno, vojaško, finančno oblast
 - izkoriščali svoje pristojnosti
- o cesar najraje zadrževal v Aachnu (tam pokopan)
- o uradniki – v merovinški državi bili dvorni služabniki (točaj,lovec):
 - kancler: vodja dvornih pisarjev
 - senešalk: nadzornik uprave na posestvih
 - platinski grof: palatinsko sodišče
 - komornik: državna zakladnica
- o KAPITULARIJI: zakonski predpisi - večja enotnost države (enoten merski sistem,)

2. VOJSKA:

- o težko oborožena konjenica
- o več mesečni državni pohodi
- o udeleževanje v vojski na LASTNE STROŠKE (težek meč,konj,ščit)
- o streme: večja stabilnost na konju

FRANKOVSKI TIP FEVDALIZMA

- FEVDNI, VAZALNI ODNOS

- o medsebojne obveznosti med vazalom in seniorjem:
 - senior: zaščita vazala in podelitev fevda
 - vazal:
 - pomoč – sodelovanje v vojaških pohodih, oskrba seniorja in njegovega spremstva, darila od posebnih priložnostih,
 - svetovanje – politično in pravno svetovanje

- traja do smrti,
 - lahko pa se konča tudi ob nezvestobi
- o vrhovni senior – pravni lastnik vse zemlje
 - večji del zemlje razdelil kot FEVDE svojim velikim VAZALOM
 - del obdržali zemlje, del pa razdelili kot manjše fevde svojim vazalom
 - o manjši vazali so ravnali podobno, vse do najmanjšega vazala, katerega fevd je komaj zadoščal za opravljanje njegovih vazalnih dolžnosti
- o fevde so obdelovali podložni kmetje

- ZEMLJIŠKO GOSPODARSTVO

- o ORGANIZACIJA:
 - FEVD

Dominikalna /pridvorna zemlja	rustikalna/zakupna zemlja	srenjska zemljišča
<ul style="list-style-type: none"> - Obdelana v neposredni režiji fevdalca - gospodarsko in upravno središče fevda - dominikalno zemljo obdelovali poleg tlačanov, hlapci in dekle 	<ul style="list-style-type: none"> - podložnik je dajal dajatve od pridelka na rustikalni zemlji in opravljal tlako na dominikalni zemlji 	<ul style="list-style-type: none"> - gozdovi, močvirja, pašniki - izkoriščali podložniki in fevdalci

o GOSPODARSTVO

- popolnoma zaprto, samooskrbo gospodarstvo
 - vse pridelujejo sami, v okviru zemljiškega gospodarstva
- uvažajo samo železo, sol in morda še kakšno luksuzno blago
- zemljiška veleposest
 - gospodarska, upravno-politična, sodna enota
 - meje posesti so bile hkrati tudi meje politične oblasti lastnika,
 - o ima lastno vojsko
 - o patrimonialno sodišče – sodišče predvsem za podložnike, razen v primeru izrekanja smrtne kazni

- PODLOŽNIŠKA RAZMERJA:

- o razmerja zapisana v
 - poliptih (popis)
 - urbar(zemljiška knjiga-količina dajatev)
- o tlaka, dajatve, dajatev (dajatev cerkvi), ...
- o razlike v dajatvah med podložniki
 - podložniki ki so bili potomci sužnjev in kolonov
 - delovne obveznosti težje, daljše in nedoločene
 - svobodni kmetje
 - obremenjeni z dajatvami a prosti tlake

- o v 1. pol 9. stol.
 - je bilo še vedno precej kmetov
 - imeli zakupno zemljo, a niso bili privezani nanjo
 - svobodni kmetje
 - podrejeni samo vladarju)
 - proces spreminjanja svobodnih kmetov v podložnike
 - postopen
 - ekonomska stiska, nasilje →
 - poiščejo kmetje zaščito pri močnem zemljiškem gospodu
 - o ni jim bilo treba:
 - plačevati davke
 - hoditi v vojne na lastne stroške
 - o morali so se odpovedati:
 - lastniški pravici do svoje zemlje
 - osebni svobodi
 - postati dedni podložniki
- značilno tudi za Sr. Evropo, Anglijo, J Italijo, ... Azijo, Afriko, ...

KAROLINŠKA RENESANSA

- kronanje Karla Velikega, kot rimskega cesarja
 - o zlitje krščanske, germanske in rimske kulture
- Karel Veliki podpiral
 - o kulturo,
 - o ustanavljal šole
 - sedem umetnosti:
 - gramatika
 - retorika
 - dialektika
 - aritmetika
 - geometrija
 - astronomija
 - glasba
 - o ustanovil Akademijo
 - učenjaki razpravljali o teoloških, filozofskih, literarnih in drugih vprašanjih
 - o ustanovil tudi šolo za sinove "elito",
 - o knjižnice – začel intenzivni prepisovati ohranjena dela
- ideja renesanse iz Britanije.. Irske – kulturno žarišče (ohranili, širili krščansko in latinsko znanje)
- DUHOVNIKI
 - o skromno znanje
 - o ni pismenosti

- pisava težko čitljiva, okrašena
- SKRIPTORIJ
 - o pisarska delavnica, tam prepisovali
- reforme pisave
 - o KAROLINŠKA MINUSKULA – najbolj razširjena pisava v Z Evropi v **11.** stol.
- Klasična latinščina
 - o jezik uprave
 - o šolstva
 - o cerkve
- književnost
 - o v ljudskih jezikih ne oblikovana
 - o razen epskih pesmi
- STRASBURŠKA prisega iz leta **842**
 - o Edini ohranjen dokument ki ni bil napisan v latinščini
 - o Karel Plešasti in Ludvik Nemški
 - prisegla zvestobo in podporo proti Lotarju

ZAHODNA EVROPA V 9. in 10. STOL.

RAZPAD ENOTNE KAROLINŠKE DRŽAVE:

- cesar Ludvik (Pobožni/Preprosti) [**814 – 840**]
 - o ni bil enakovreden naslednik svojega slavnega očeta (Karla Velikega)
 - o grofje so se razvili in postali vedno močnejši

 - Sinovi so si leta **843** z VERDUNSKO POGODBO razdelili državo na 3 dele
 - o KAREL PLEŠASTI > zahodni del države
 - o LUDVIK NEMŠKI > vzhodni del države
 - o LOTOR I. > osrednji del z Italijo
 - Kmalu umre.
- Ludvik Nemški po smrti Lotoria I. dobi njegov del
Nastane: RIMSKO-NEMŠKO CESARSTVO [RNC]
- v **9.** stol.
 - o Z – romanska Francija
 - o V – germanska Nemčija
- poskusi obnovitve v 2. polovici **9.** stol. niso uspešni

VPADI VIKINGOV, MADŽAROV in SARACENOV:

- vpadi Vikingov, Madžarov in Saracenov: v **9.** in **10.** stol.
 - o pospešili končen razpad karolinške države
 - o SARACENI:
 - So Arabci iz Severne Afrike
 - Ogrožali J del Frankovske države,
 - Bizantincem odvzeli Sicilija in J Italija
 - Nato odšli v osrednjo Italijo in na J Francoske obale

 - o OGRJI/MADŽARI:
 - Prišli iz Vzhoda
 - ugrofinsko nomadsko ljudstvo – Kristjani
 - iz Azije, konec **9.** stol.
 - zaradi pritiskov drugih nomadov
 - umaknilo na ozemlje
 - o med Tiso in Donavo
 - vpadli z v
 - V Frankovske države
 - Italijo
 - Francijo
 - S Španije
 - po porazih z Nemško vojsko leta **933** in leta **955**
 - se ustalijo v Panonski nižini

 - o VIKINGI/NORMANI:
 - Poganski skandinavski pomorščaki
 - Prihajali iz S Evrope
 - **8.** – **12.** stol.,
 - Napadajo in naselijo se

- na različne dele Evrope
 - v manjšem številu
 - Znani so po bojnih ladjah
 - So dobri vojaki
 - Naselijo se na
 - S Francije in J Italije
 - Kasneje se naselijo v Anglijo, S Ameriko, Grenlandijo
 - Zakaj:
 - Naseljevanje novih rodovitnejših dežel
 - Ropanje

 - VARJAGI – švedsko Nomadi
 - Prek ozemlja baltskih in vzhodnoslovanskih plemen
 - Navezali trgovske stike z Bizancem in Orientom
 - Služili kot najemniki v bizantinski vojski
 - NORMANDIJA →
 - na območja današnje Danske,
 - Z Frankovska država
 - notranjosti oblegali Pariz
 - SZ Francije
 - sčasoma se pokristjanijo in poromanijo
 - njihovi potomci osvojijo
 - l. **1066** anglosaško Anglijo,
 - v **12.** stol. prevzamejo Sicilijo Saracenom
 - Bizancem pa Apulijo in Kalabrijo
- POSTANEJO POMEMBNA POLITIČNA SLIA

POLITIČNA DROBITEV EVROPE:

- moč karolinških vladarjev je odvisna od
 - o sodelovanja z plemstvom
 - ki jih je nagrajevalo z fevdi
 - fevdi postajajo dedni
 - o naraščanje moči in samostojnosti posameznikov
 - o negativne posledice za vladarjevo oblast
 - v **10.** stol. vsi fevdi in javne službe dedni
 - prizadevanje fevdalcev za osamosvojitve:
 - o FEVDALNI PARTIKULARIZEM
 - Prevladale:
 - Kneževine
 - Vojvodine
 - Grofije
- bile nekakšne države v državi

KNEŽEVINA KARANTANIJA

- Samova plemenska zveza in nastanek Karantanije
 - o V Alpski Slovani
 - na ozemlju od Sudetov(na S) in Donave(na J)
 - povezani v vojno skupnost z Avari
 - o leta **623**
 - Slovani na Češkem in Moravskem
 - uprli Avarom
 - leta 626 se jim pridružijo tudi Slovani v V Alpah
 - nastane slovanska državna tvorba: SAMOVA PLEMENSKA ZVEZA (**623**)
 - o zveza je bila zelo močna. Kljubovala je
 - Avarom na Vzhodu
 - Frankom na Zahodu
 - o po Samovi smrti leta **658** zveza razpade
 - o Avari v večini obnovijo oblast
 - razen na današnjem ozemlju Avstrijske koroške
 - kjer se je zaradi ugodne lege in zaščit, obdržala edina samostojna enota
 - KARANTANIJA
 - o najstarejša zgodnjesrednjeveška politična tvorba
 - o nastala je v boju proti
 - Avarom (na V)
 - Germanom (na Z)
 - o dobro zavarovana z gorami
 - o središče Karantanije je bil Krnski grad na Gosposvetskem polju
 - o od **7. stol.** do **8. stol.**

- Družbena podoba Karantanije
 - o večina prebivalstva
 - svobodni člani vaških skupnosti
 - osnovna enota je velika družina ali rodovna zadruga
 - o več vasi skupaj je tvorilo Župo
 - na čelu je bil župan
 - o potekalo je razslojevanje v Karantanski družbi
 - o plemenski poglavarji in vojaški poveljniki – PRVAKI
 - dvignili nad ostale ljudi
 - krepili moč z vojaškimi spopadi
 - o eden izmed prvakov je bil izbran za kneza (do **8. stol.**)
 - glavni vojaški poveljnik
 - kasneje pa je imel tudi sodno oblast
 - o KOSEZI – oboroženi knezovi spremljevalci:
 - v zameno za vojaško spremstvo dobivali zemljo
 - sodelovali pri izbiri in ustoličevanju novih knezov
 - po propadu Karantanije
 - so večinoma postali kmetje
 - nekateri pa plemstvo
 - a so svoje privilegije obdržali vse do **13. stol**

- o najnižji družbeni položaj
 - so imeli maloštevilni patriarhalni sužnji
 - ujetniki iz vojnih pohodov
 - staroselci, krščanske vere
 - bili so člani velike družine in absolutno podrejeni gospodarju družine

KNEZ (vrhovni sodnik, volje) → VEČA (zbor starešin, oblast nad državo) → PRVAKI
 spremljevalci kneza, oni volili kneza, najvišji sloj v družbi) → KOSEZI (oboroženi knežji
 spremljevalci, sodelovali pri izbiranju in ustoličevanju kneza, malo bogatejši kmetje, osebno svobodni)
 → PATRIARHALNI SUŽNJI (najnižji sloj, maloštevilni)

- politična ureditev – KNEŽEVINA
- Ustoličevanje karantanskih knezov in koroških vojvod
 - o oblast karantanskega kneza je v **8.** stol. postala dedna
 - novega kneza iz knežje rodbine
 - potrdil še zbor – veča – prvakov in Korožov
 - o izročanje oblasti novemu knezu je potekalo na knežjem kamnu
 - z obredom imenovanim ustoličevanje
 - to se je ohranilo tudi do frankovskih grofov
 - in ustoličevanja koroških vojvod
 - o knežji kamen:
 - shranjen v deželni muzeji v Celovcu
 - spodnji del jonskega stebra iz časa Rima
 - postavljen znotraj Krnskega gradu
 - na njem so Karantanci ustoličevali svoje kneze
 - o vojvodski stol:
 - iz kamnitih blokov iz Rimskih časov
 - višji stol-proti V + latinsko-grofovski, za grofa – proti Z
 - kot izraz fevdalne oblasti nad Karantanijo
 - simbolično poudarjen večji pomen na ugledu oblasti, prejete od države, kot pa ob domačem obredu ustoličevanja na preprostejšem knežjem kamnu
 - o zadnji ustoličeni koroški vojvoda je bil Ernest Železni leta **1414**

KARANTANJSKA IZGUBA SAMOSTOJNOSTI

- Povezava z Bavarci in izguba politične samostojnosti
 - o V **8.** stoletju
 - o Obrska država (na V) je začela ogrožati Karantanijo
 - o Karantanci prosili za pomoč BAVARCE
 - z skupnimi močmi premagajo Obre leta **743**
 - v zameno za pomoč pa morajo Karantanci priznati Bavarsko nadoblast → s tem tudi FRANKOVSKO nadoblast
 - Bavarska priznala nadoblast Frankovske države
 - o To je pomenilo DELNA izguba samostojnosti
 - sami volili kneze, a z dovoljenjem Frankov
 - o Gorazd in Hotimir - nasledila Boruta
 - o DELNA izguba samostojnosti pomeni
 - Začetek vključevanja slovenskega prostora v ...
 - Gospodarski
 - Kulturni
 - Politični
 - Ideološki

... svet tedanjega zahoda.
- KARNIOLA
 - o druga slovanska plemenska kneževina
 - V ZahodnoAlpskem prostoru – nekdanje ozemlje Avarov
 - o nastanek povezan s frankovskim širjenjem proti jugovzhodu
 - o vojne med Karlom Velikim in Avarci so
 - zdrobile avarsko moč
 - o izoblikovale so se posamezne plemenske skupnosti
 - ena od teh: kneževina Karniolcev je priznala nadoblast Frankov
- POKRISTJANJEVANJE: (745-780)
 - o v času samostojnosti
 - Karantanci živeli kot pogani
 - Verovali v številne bogove
 - o S podreditvijo Frankovski državi se je med njimi začela širiti krščanska vera
 - o prva pokristjanjena kneza
 - sta Gorazd in Hotimir
 - se krstila
 - tudi na željo kneza Boruta
 - o BAVARSKA ŠKOFIJA V SALZBURGU je organizirala prvo misijonarsko dejavnost
 - imeli veliko podporo pri Hotimiru
 - osebno je želel, da bi pri ljudstvu okrepil krščansko vero
 - prosil salzburškega škofa Virgila
 - o da bi jim pomagal sprejeti vero
 - o ta poslal škofa Modesta

- o Modest je dal zgraditi veliko cerkva
 - središča nastajala od starih romanskih mestih
 - o misijonarji bili uspešni zaradi irske misijonarske metode
 - zagovornik Irec Virgil
 - po njej se je zgledovala salzburška cerkev
 - pri oznanjevanju vere
 - ni bilo nasilnega preobračanja v vero
 - o najprej so se pokristjanili višji sloji
 - o prek teh še pa nižji
 - pri misijonarskem delu so upoštevali
 - JEZIK LJUDSTVA
 - njihovo tradicijo, le da so ji dodajo krščansko vsebino
 - uvedli so slovansko desetino
 - o FRANKI
 - so uporabljali nasilno in prisilno metodo pokristjanjevanja
 - o proti novi veri so izbruhnili 3 upori
 - zadnji najhujši – duhovnike so pregnali iz Karantanije za kar 3 leta
- CENTRI KRŠČANSTVA
- o misijonarska dejavnost je bila prepuščena do **8.** stol. SALZBURŠKI cerkvi
 - o v antiki je ozemlje Karantanije cerkveno pripadalo OGLEJI
 - se ni zmenil za to
 - o konec **8.** stol. pa se je Oglej začel zanjo zanimati
 - o prišlo je do spora med Salzburgom in Oglejem za CERKVENO MEJO
 - o **811** je Karel Veliki določil mejo po Dravi (obveljalo 1000 let)
 - o pri pokristjanjevanju so imeli pomembno vlogo tudi samostani
- o BRIŽINSKI SPOMENIKI:
- 3 deli: 2 spovedna obrazca + pridiga o grehu
 - nastali v **10.** stol.
 - danes jih hranijo v Münchnu
- KONEC AMOSTOJNOSTI
- o po smrti Karla Velikega (leta **814**)
 - hitro propadanje Frankovske države
 - o vedno več oblasti imajo posamezniki (upravniki, vladarji, ...)
 - o zaradi nasilja se l. **818** poslanci vazalnega kneza Ljudevita Posavskega pritožijo Frankovskemu kralju, vendar ne zaleže
 - o izbruhne upor karantanskih in karniolških Slovanov
 - pod vodstvom Ljudevita Posavskega (820-že zatrt)
 - o posledica upora je DOKONČNA izguba samostojnosti – leta **820**
 - o Franki sklenejo z slovanskimi plemeni zavezništva
 - kasneje se to ne obnese pri vdoru Bolgarov
 - o domače kneze so ZAMENJALI z frankovskimi grofi
 - o višji slovanski sloji so se začeli vključevati v propadajočo fevdalno hierarhijo
 - ta sistem se je pojavil že v 1. pol **9.** stol.
 - močnejši pa je v **10.** stol.
- začela so nastajati zemljiška gospodstva

SPODNJA PANONIJA

- o Franki po končanih vojnah z Avari ustanovijo Panonsko nižino
 - Poleg drugih ustanovijo tudi mejno grofijo
 - SPODNJA PANONIJA
 - o Leta **840** je frankovski kralj podelil del SP
 - v fevd slovanskemu knezu PRIBINA
- o leta **847** je PRIBINA postal mejni grof Spodnje Panonije
 - kot mejni grof je imel pravico do lastne vojske brez dovoljenja kralja
 - da bi povečal moč svoje grofije je vanjo naselil koloniste iz :
 - Karantanije
 - Bavarske
 - ozemlja severno od Donave
 - podpiral je tudi razvoj Salzburške cerkve
- o Pribinov sin Kocelj
 - na začetku tudi zvest
 - kasneje pa vse večje težnje po osamosvojitvi
- o l. **869** se poveže z Velikomoravskim knezom Rastislavom
 - skupaj sta v uspešnem PROTIFRANKOVSKEM UPORU
- o na Koceljevo pobudo postane škof simijske škofije, METOD
- o zaradi Metodove uspešnosti se mora Salzburška cerkev umakniti
- o Spodnja Panonija postane središče
 - slovanskega cerkvenega
 - kulturnega delovanja
- o Spodnja Panonija pa doseže tudi politično osamosvojitvev
- o Po Koceljovi smrti Metoda zaprejo → na pobudo papeža ga izpustijo
- o Salzburška cerkev zatre njegovo poslanstvo v Panoniji

KRIŽARSKE VOJNE

- Potek

- o Kralj bizantinskega cesarstva, ki so ga ogrožali seldžuki prosi za pomoč papeža in zahodnoevropske države
- o Papež v tem vidi priložnost, da si z vojno uredi idejo o svetovnem gospostvu in da si podredi bizantinsko cesarstvo
- o Leta **1095** papež pozove na križarski pohod v obrambo Jeruzalemskega Svetega Groba
- o Križarjem bilo zagotovljeno
 - odpuščanje grehov
 - zaščita posesti med odsotnostjo
- o odziv na papeževo prošnjo je bil buren saj so Seldžuki zavzeli Jeruzalem
 - še bolj ovirali krščanske romarje na poti v Sveto mesto
- o VSI družbeni sloji – vsak z svojo idejo
 - Vojaška ideja – ponovno zavzeti Palestino in bi obogateli z ropanjem in zavzemanjem drugih mest
- o

- Trajanje

- o Od konca **11.** do konca **13.** stoletja

- VZROK

- o Želja Evrope po obnovitvi trgovine z Vzhodom
- o Vzhodni sosede Seldžuki, niso zainteresirani za trgovanje
- o Ev je odvisna od luksuznih izdelkov

- POVOD

- o Verski
- o Muslimani(SELDŽUKI) pobijajo ter ovirajo kristjane
- o Papež pozove ves Krščanski svet v sveto vojno proti Muslimanom
- o Ljudje odidejo k rešitvi svetega GROBA

- Glavni Cilj:

- o onemogočit Arabske trgovce

- 1. KRIŽARSKA VOJNA (1096 – 1099)

- o Udeležili predvsem francoski in lotarinški vitezi
 - Na pohod pa so krenili tudi kmetje in trgovci
 - Kmetje – videli priložnost za osvoboditev fevdalnega izkoriščanja
 - Trgovci – so bili prikrajšani zaradi seldžukov
- o Na pot so se odpravili v neurejenih in ločenih bojnih trumah
- o Na kopnem
- o Vitezi dobro pripravljene
- o Pobijali so muslimane in kristjane
- o Leta **1099** – zavzeli Jeruzalem
- o Nastali so DUHOVNO-VITEŠKI REDOVI

- TEMPLARIJ – pozneje preselili v Francijo in se ukvarjali z denarnimi posli in obogateli
 - RED IVANOVCEV – skrbeli za romarje, bili vitezi, Jeruzalem spet postane njihov kraj
 - NEMŠKI VETEŠKI RED – sodelovali s v bojih in pri pokristjanjevanju poganov
- 2. KRIŽARSKA VOJNA (**1147 – 1149**)
- o POVOD
 - Seldžuska osvojitev mesta Edesse
 - o Leta **1146** – križari odpravili v Sveto mesto in preganjali Jude
 - o Leta **1171** – muslimanski svet se je spet združil
 - Zavzeli Jeruzalem
 - Niso pobijali prebivalcev
- 3. KRIŽARSKA VOJNA (**1189 – 1193**)
- o Veljala za eno najbolj obsežnih
 - Anglija, Francija, Nemčija
 - o Fr. Kralj se umakne. Ang. Kralja zajamejo v Nemčiji. Nemški kralja Barbarossa umre → veliko se jih vrne domov
 - o Ostali Križarji sklenejo pogodbo s Saladinom
 - Kristjanom dovoljeno romanje v Jeruzalem
 - o Svetega mesta niso osvobodili
- 4. KRIŽARSKA VOJNA (**1202 – 1204**)
- o Korist od te vojne so imeli BENEČANI
 - Dobijo veliki del Bizanca
 - In otoke
 - Zavzeli Zagreb
 - o Leta **1204** – ustanovili celotno LATINSKO cesarstvo
- 5. KRIŽARSKA VOJNA (**1228 – 1229**)
- o Otroški pohod – pošiljali so otroke
 - o Arabci so jih zajeli in prodajali kot sužnje
- 6. KRIŽARSKA VOJNA (**1248 – 1254**)
- 7. KRIŽARSKA VOJNA (**1270 –**)
- KRIŽARJI – vojaki, vitezi

FRANCIJA

- od **9.** do **11.** sol.
 - o Francijo sestavljala vrsta samostojnih grofij in vojvodin
 - o Vladarji pokrajin so imeli nekaj vazalov
 - Čutili so se neodvisne od kralja
 - o Leta **987** – dinastije KAROLINGOV preneha obstajati
- Na prestol prišel HUGO CAPET – začetek dinastije KAPETINGOV
 - o Oblast so imeli le ne majhnem ozemlju
 - Ob Seni in Loari z mestom Pariz in Orleans → njihova DEDNA posest
 - o Ostala francija bila razdeljena na številna večja in manjše pokrajinska gospostva
 - o Neodvisno od vladarja so vladali samostojni fevdalci
 - Nekateri bili celo tako močni kot kralj
- V drugi pol. **12.** stol
 - o Francozi dobijo močne nasprotnike ANGLEŽE
 - o Kralj Henrik II. Je z porokami in dediščino podedoval obsežna območja na Zahodnem delu Francije
 - o Rasla je Angleška moč
- Osrednja oblast se je začela krepiti v času vladanja Ludvika VI. (**1108 – 1137**)
 - o Uspel je pokoriti uporne fevdalce
 - o Prvo so morali vzpostaviti red v svoji državi šele potem širiti moč drugam
- Ludvikov vnuk Filip II. Avgust (**1180 – 1223**)
 - o Še bolj utrdil moč osrednje oblasti
 - o Nakopičil je bogastvo – omogočilo da je svojo oblast vsilil velikim fevdnim vazalom
 - o Močno razširil območje kraljeve oblasti
- Filip IV Lepi (**1268 – 1314**)
 - o Francija je pokazala svojo avtonomijo
 - o Zaradi velikanskih stroškov za vojsko in uradništvo.
 - Del davka ki so ga kmetje plačevali cerkvi, cerkvi odvzeti.
 - Papež izobči Filipa
 - Filip skliče stanovne (duhovščina, plemstvo, meščani) → razglasi papeža za krivoverca
 - o Dosegel je da je nov papež Francoz in se sedež papeža preseli Francijo
- STOLETNA VOJNA
 - o Trajala je **116** let med leti **1337** in **1453** – vmes so bila obdobja miru
 - o Med Francijo in Anglijo
 - o POVOD: angleški kralj kot francoski vazal se ni želel pokloniti Francoskemu kralju.

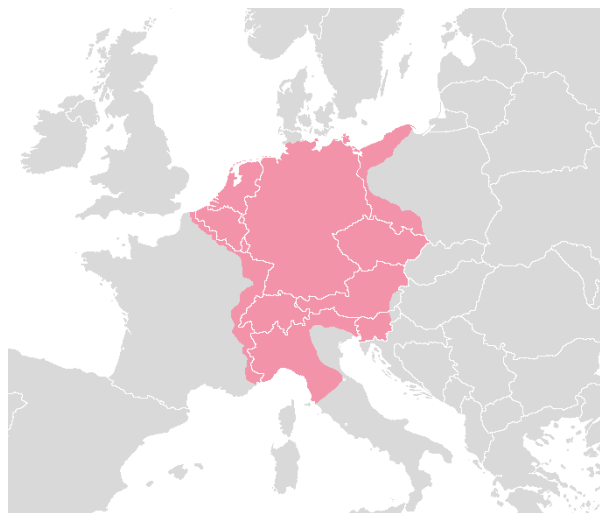
- o VZROK: prizadevanje Anglije za pridobitev čim večjega ozemlja na celini
- o Po izumrtju Kapetingov so si leta **1328** želeli povečati vpliv na celini
 - Hkrati pa izkoristiti slabotno vlado Valoisev.
- o Začela se je z manjšimi spopadi, obleganje Francije
- o z zmagami angleških lokostrelcev
 - Zavzeli Pariz, Orleans in druga mesta
- o Veliki davki in vojno opustošenje so privedli do KMEČKIH UPOROV
- o Francozi zgubljajo veliko mest
- o Na kar stopi na čelo vojske IVANA ORLEANSKA
 - Mlada pastirica
- o Rešila je Orleans pred Angleži
- o Francozi dobijo novo upanje in začnejo pridobivati nazaj mesta
- o Po koncu vojna leta **1453** so Angleži obdržali še CALAIS

ANGLIJA

- V Angliji so nastajala številna kraljestva
 - o Najpomembnejše kraljestvo je bilo Wessex
 - uspešno se je borilo proti Dancem
 - v **10.** stol doseglo združitve Anglije
 - na začetku **11.** stol so bili napadi Dancov vse pogostejši in nasilnejši
 - o danski kralj KNUT, ki je bil hkrati tudi Norveški in Švedski Kralj. Postal Francoski kralj
- leta **1066** normanski vojvoda Viljem Osvajalec dokončno zavzame Anglijo
 - o Viljemova konjenica je premagala Anglosaško pehoto
 - o Ustanovil je močno kraljevo oblast
 - Odstranil močne anglosaške teritorialne kneze
 - Zaplenjeno zemljo je podeljeval po delih raztresenih po grofijah
 - o Ohranil je staro anglosaško pehoto
 - o Opiral se je na viteze, cerkev in mesta
 - o Uveljavil močno osrednjo oblast
 - o Upravitelji grofi – nižje plemstvo
 - o Vse večji davki zaradi vojnih stroškov in porazov v Franciji → splošno nezadovoljstvo
 - o Duhovščina, plemstvo in meščanstvo → pritiskali na kralja
 - o Za mir se je moral pogajati z vsemi tremi stanovi
- Ivan Brez zemlje bil prisiljen podpisat
 - o **VELIKO LISTINO SVOBOŠČIN 1215**
 - Najpomembnejše so kraljeve izjave
 - Odpoveduje se vmešavanje v dednost fevda
 - Pravic plemičev da jim sodi sodišče
 - Pravica baronov da lahko nadzorujejo kraja
- Kralji so listino pogosto kršili
 - o Vseeno je bila pomemben dokument
 - o Ivan je ni upošteval zato je prišlo do upora
 - Vodili so ga BARONI
 - Posledica: kralj vedno sklicuje parlament
- **14.** stol.
 - o Parlament razdeljen na :
 - Zgornji dom – dom lordov
 - Spodnji dom (po 2 zastopnika 165 mest in 37 grofi)
- po koncu 100 letne vojne je Anglijo zajel spor med dvema družinama
 - o LANCASTRI in YORKI
 - Je šlo za nadoblast
 - Konec je bil leta **1485** → HENRIK VII. Vzpostavi red in mir
 - Posledice: vojna oslabela moč plemstva, zato so TUDORJI uvedli ABSOLUTNO KRALJEVINO

RIMSKO NEMŠKO CESARSTVO

- Bilo je največje v Evropi
- Cesar je imel močno oblast od **10.** do **11.** stol.
- Po moči izstopa OTON I. → bil je saške dinastije
 - o Premagal je Ogre
 - o Bil je v dobrih odnosih s cerkvijo
 - o Imel velik vpliv pri določanju škofov
 - o Začel se je vmešavati v oblast v Italiji → zagospodaril je nad severno Italijo
- Na oblast pride Saška dinastija
 - o Poveča oblast ni pa enotna
 - o Ima probleme s cerkvijo → je ne morejo kontrolirati
- V **12.** stol se od RNC odcepi Italija
- Zaradi razvoja trgovine začnejo nastajati mestne države
- V **13.** stol začnejo cesarje voliti
 - o 7 najmočnejših vladarjev, fevdalcev volijo Nemškega cesarja
 - o Za cesarja postavijo nižjega fevdalca
- Sredi **13.** stol se ne morejo zmeniti koga bi postavili za cesarja → 20 let nimajo cesarja
 - o V tem času OTOKAR I. eden izmed sedmerice močno razširi svoje ozemlje
- Rudolf Habsburški
 - o Premaga Otokarja I.
 - o Ga izvolijo za Nemškega cesarja
 - o Tako se začne vzpon Habsburžanov
 - o Cesarstvo razdeljeno na 300 enot
 - o Problem: zelo neenakomerno razvito gospodarstvo
 - o Trgujejo v smeri S-J

BALKAN V SREDNJEM VEKU

- **BIZANC**
 - o Pravoslavna vera
 - o Začne se odmikati od Evrope → predvsem zaradi drugačne kulture
 - o Nastala v **11.** stoletju
 - o V **13.** in **14.** stol. je cesarstvo nekaj časa prekinjeno saj ga zasedejo Križarji
 - o Preimenuje se v Križarsko državo
 - o Državi zmanjšajo moč Normani
 - o J del Balkana – Bolgarska in Makedonska država
 - o Potem Bizanc spet vse pridobi nazaj razen Italije

- **BOSNA**
 - o Oblast nad njo so si nekaj časa delili BIZANC in OGRJI
 - o Zaradi vere in različne kulture se je kmalu osamosvojila
 - o Razvilo se je **BOGOMILSTVO**
 - Krščanska preprosta vera
 - Nima premoženja
 - Za malega človeka→ to jih povezuje
 - o Ker vera ni zakoreninjena
 - po prihodu Turkov jih veliko sprejme muslimansko vero
 - o v 2. pol **14.** stol postane Bosna samostojna kraljevina
 - o Močna država, vendar jo kasneje zasedejo Turki

- **SRBIJA**
 - o Konec **12.** stol. se razvije kot samostojna država
 - **ŠTEFAN NEMENJA** → razglasi samostojnost
 - o Skozi leta niha met Bizancem in samostojnostjo
 - o V **14.** stol postane samostojna
 - Temelji na Srbski pravoslavni veri
 - Gospodarsko moč ji dajejo rudniki zlata in srebra
 - o V **14.** stol doseže tudi vrh razvoja
 - Vlada **DUŠAN SILNI**
 - **OBSEG:** Srbija, Makedonija, Grčija, Bolgarija, Albanija
 - **VELIKA SRBIJA**
 - Po njegovi smrti si državo razdelijo Fevdalci → ni več enotna
 - o Konec **14.** stol. so jo zasedli Turki

- **MAKEDONSKI** in **ČRNOGORSKI** narod
 - o Se tudi izoblikujeta
 - o Nimata svoje države
 - o Srbi bežijo pred Turki → to izkoristijo Albanci (Kosovo)
 - Se naselijo
 - o **KOSOVO** – od tedaj naprej malo Srbsko malo Albansko

- *HRVAŠKA*(brez Istre)
 - o Samostojna kraljevina od **10. – 12.** stol.
 - o V **12.** stol. pride pod Ogrce in ostane
 - o V **13.** stol. pride
 - Dalmacija pod Benečane
 - Osrednji del Hrvaške pa pod Ogrce → obdržijo avtonomijo

* **15.** stol.: RNC, Ogrci, Turki, Benečani

VZHODNA EVROPA

- **10. – 11. stol.**
 - o Se naselijo *Vikingi*
 - Pospešijo razvoj Vijeve in Novgoroda
 - o Nastanejo majhne slovenske države → ukvarjajo se z trgovino
- **13. stol.**
 - o V Evropo pridejo MONGOLI
 - o V **12. 13.** stol. zavladajo večini Azije → Ćingiskan je prvi Mongolski vojskovodja
- **MONGOLI**
 - o Izrazito vojaško ljudstvo
 - o Pobirajo davke
 - o Ne razvijejo gospodarstva
 - o Pustijo velik pečat na Rusijo
 - o Ko se v Evropi pojavi Pravoslavna vera se trgovsko malo bolj povežejo
- **POLJSKA**
 - o Nastane v **10.** stol
 - o Bila je katoliška kraljevina
 - o V **13.** stol. postane močna, zaradi izvozne trgovine (žitó)
 - o V **14.** stol. se poveže z Litvo
 - Nastane velika država
 - Ni enotna → kmalu razpade
 - o Zavzamejo jo Nemci → izoblikuje se Rusko carstvo
 - o Imajo stanove ki so močnejši od kralja zato tudi kmalu razpade

HUMANIZEM IN RENESANSA

- *HUMANIZEM* – to je filozofsko in kulturno gibanje, ki je zajelo evropske izobražence (znanstvenike in literate), navdušene nad antično kulturno dediščino. V ospredju njihovega zanimanja je bil ČLOVEK in ŽIVLJENJE na tem svetu. Humanizem se je razširil v drugi polovici 15. stoletja (pred Turki so v Zahodno Evropo pribežali grški učenjaki, s seboj so prinašali klasična antična dela). Nova miselnost, ki je nasprotovala SHOLASTIKI, je navdušila meščane, ki jih je bolj kot življenje na »onem svetu« zanimal njihov vsakdanjik. K širjenju humanizma sta pripomogla:
 - o zvišanje izobrazbene ravni prebivalstva
 - o iznajdba tiska

- *HUMANISTI*
 - o V središču njihovega zanimanja so bili
 - človek,
 - njegovo duševno življenje in narava.
 - o V svojih delih so obsojalo tedanje družbene razmere, ki so zanikale človekov pomen.

a) Gospodarski razcvet v Italiji

- Že v 14. stoletju je doživela silovit gospodarski razvoj (evropske zveze z Vzhodom, trgovina, banke, velika blagovna proizvodnja). Okrepilo se je meščanstvo, nosilec nove kulture. Meščani so imeli v gospodarsko uspešnih mestnih državah v Severni Italiji tudi politično oblast. Mestni tirani, papeži in bogati meščani so radodarno podpirali pesnike in umetnike, da so večali svoj ugled. Izstopale so FIRENCE, predvsem v času mogočne družine Medici, ki je tekmovala s cehi in bogatimi meščani pri dajanju naročil slovečim umetnikom.

»Renesančni papeži« po svojem načinu življenja in pospeševanju umetnosti niso zaostajali za posvetnimi državami. Iz Rima so naredili razkošno središče svoje oblasti.

b) Predhodniki humanizma v Italiji

- o DANTE ALIGHIERI (1265-1321)
- o FRANCESCO PETRARCA (1304-1374)
- o GIOVANNI BOACCACCIO (1313-1375)

c) ERAZEM ROTTERDAMSKI (1469-1536) je največji evropski humanist z začetka 16.stoletja. V svoji Hvalnica norosti (Encomium moriae) je leta 1509 bleščeče obračunal s svojim časom. Norčeval se je iz človeških slabosti in duhovito kritiziral predvsem plemstvo in duhovščino. Leta 1516 je poleg latinskega prvič objavil celotno grško besedilo nove zaveze, ki jo je Luter vzel za podlago svojemu prevodu svetega pisma. Luter je nasprotoval Erazmu, ki je zagovarjal »svobodo človeške volje«.

č) Razvoj humanizma je omogočil razcvet umetnosti. Novo umetnostno gibanje RENESANSA (prerod svobodnega človeškega duha pod vplivom antičnih idealov) je skupaj s humanizmom vplivalo na evropsko književnost:

- o WILLIAM SHAKESPEARE (1564-1616) v Angliji.

- o MIGUEL CERVANTES (1547-1616) v Španiji

- VPLIV HUMANIZMA NA ZNANOST

Humanistična filozofija 16.stoletja je začela odkrivati zakonitosti narave, ljudje niso več proučevali narave po cerkvenih knjigah, ampak s poizkusi.

a) NARAVOSLOVCI so se usmerili v proučevanje vesolja, raziskovanje zemlje in človeškega telesa.

- o LEONARDO DA VINCI (1452-1519), začetnik moderne evropske znanosti, je odkril, da sloni narava na matematičnih zakonih. Odpiral je številne dileme, ki so jih kasneje znanstveniki razvijali dalje. Svoja spoznanja je zapisoval, zaradi strahu pred inkvizicijo je nekatere zapiske ustvaril v zrcalni pisavi.
- o NIKOLAJ KOPERNIK (1473-1543), poljski astronom, je prišel do spoznanja, da je zemlja le planet, ki skupaj z drugimi planeti kroži okrog Sonca (heliocentrični sistem).
- o GIORDANO BRUNO (1548-1600), italijanski pristaš Kopernikovih idej, je razglasil, da je svet neskončen, naš sončni sistem pa samo eden izmed svetov, ki ves čas nastajajo in izginjajo. Inkvizicija ga je obsodila na smrt na grmadi.
- o GALILEO GALILEI (1564-1642), je s teleskopom potrdil Kopernikov heliocentrični sistem, odkril na nebu nove zvezde, ki niso bile vidne prostim očem ter razložil zakone prostega pada. Deset let je preživel v hišnem zaporu in preklical svoje trditve, da bi si rešil smrti na grmadi.
- o JOHANNES KEPLER (1571-1630) je podpiral Kopernikov nauk in ugotovil, da se planeti okrog sonca gibljejo po elipsah.

b) MEDICINA je doživela svoj vzpon.

- o ANDREAS VESALIUS (1514-1564), belgijski zdravnik, je s seciranjem trupel in z natančnim opazovanjem spoznal anatomijo človeka (knjiga O delovanju človeškega telesa).
- o THEOPHRASTUS BOMBASTUS PARACELSUS (1493-1541), švicarski zdravnik, je prispeval k zdravljenju kuge in sifilisa s svojimi spoznanji.

c) ZEMLJEPISNO ZNANJE je napredovalo po zaslugi popotnikov. Nizozemec GERARDUS MERCATOR (1512-1594) je risal karte sveta z valjasto projekcijo. Izdelovati so začeli globuse.

č) POLITIČNE IN SOCIALNE TEORIJE so kritizirale tedanjo družbo in si zamišljale nove, pravičnejše odnose.

- o THOMAS MORE (1478-1535), angleški filozof, je v svojem delu UTOPIJA (»kraj ki ga ni«) trdil, da bi bila idealna država republika, v kateri ne bi bilo zasebne lastnine ter bi v njej vladali enakost in verska strpnost.

- o NICOLO MACHIAVELLI (1469-1543), italijanski politični teoretik, je v delih Zgodovina Firenc ter Vladař preučeval politično problematiko svojega časa in izrazil meščansko teŹnjo po ustanovitvi enotne in neodvisne Italije. Svetoval je vladarju, naj uporablja, če je treba, uboje, laŹi in prevare; cilj (drŹava) opravičuje svoja sredstva.